

AVROPA İNSAN HÜQUQLARI MƏHKƏMƏSİ

DÖRDÜNCÜ SEKSIYA

Barkza və digərləri Macarıstana qarşı

(Ərizə № 50811/10)

QƏRAR

STRASBURQ

11 oktyabr 2016-cı il

Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində müəyyən edilmiş halda bu qərar qəti olacaq. Redaksiya düzəlişləri aparıla bilər.

Avropa İnsan hüquqları məhkəməsi (Dördüncü Seksiya),

Sədr Vinsent A. De Gaetano,

Hakimlər Andras Sayo,

Nona Tsotsoria,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Kşiştov Voytişek,

Egidyus Kuris,

Gabriel Kutsko-Stadlmayer

və Seksiya Katibinin Müavini Andrea Tamiettidən ibarət tərkibdə 20 sentyabr 2016-cı il tarixində “Barkza və digərləri Macarıstana qarşı” işi üzrə bağlı qapılar arxasında iclas keçirərək, həmin tarixdə təsdiq olunmuş aşağıdakı qərarı qəbul etdi:

PROSEDUR

1. İş İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Konvensiyanın 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq üç Macarıstan vətəndaşı: xanım Jenon Barkza, xanım Janosne Basits və cənab Laslo Pavay (ərizəçilər) tərəfindən Məhkəməyə verilmiş Macarıstana qarşı şikayət (№ 50811/10) əsasında 26 avqust 2010-cu il tarixində başlanmışdır. 21 sentyabr 2014-cü il tarixində üçüncü ərizəçi vəfat etmişdir. 24 fevral 2015-ci il tarixində ərizəçinin oğulları cənab Laslo Pavay-oğul və cənab İştvan Pavay onun əvəzindən məhkəmədə icraatı davam etdirmiş və maraqlarının təmsil edilməsini eyni vəkilə həvalə etmişlər.
2. Ərizəçilər Budapeştdə fəaliyyət göstərən vəkil cənab A.Çex tərəfindən təmsil olunmuşlar. Macarıstan Hökumətini (“Hökumət”) Ədliyyə nazirliyinin müvəkkili cənab Z.Tallodi təmsil etmişdir.
3. 16 iyun 2015-ci il tarixində şikayət Hökumətə yönləndirilmişdir.

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

5. Birinci ərizəçi xanım Jenone Barkza 1962-ci il təvəllüdüdür və Solimarda yaşayır; ikinci ərizəçi Janosne Basits 1957-ci il təvəllüdüdür və Dunaboqdanidə yaşayır; üçüncü ərizəçi cənab Laslo Pavay 1930-cu il təvəllüdüdür və Leanifaluda yaşayırdı.

6. Ərizəçilər Leanifalu bələdiyyəsinin şəhər ərazisində yerləşən boş torpaq sahəsinin birgə mülkiyyətçisi olmuşlar. Sahə ilkin olaraq kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlara aid olmayan torpaq kimi müəyyən edilmiş və 2733 nömrəsi ilə qeydiyyatla alınmışdır.

7. Müəyyən edilməmiş tarixdə Mərkəzi Dunay Vadisinin Su Ehtiyatları İdarəsi (*Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság*) Leanifalu bələdiyyəsinin su ehtiyatları üçün mühafizə olunan zona müəyyən etmişdir. Bu qərara əsasən, ərizəçilərin əmlakı digər torpaq sahələri ilə birlikdə mühafizə olunan zonaya daxil edilmişdir. İnzibati qərar mühafizə olunan su ehtiyatlarının sahibi - Macarıstan dövlətinin üzərinə mühafizə olunan zonaya düşən torpaq sahələrinin sahiblərinə altmış gün ərzində kompensasiya təklif etmək öhdəliyi qoymuşdur.

8. 16 dekabr 2002-ci il tarixində Su Ehtiyatları Baş idarəsi (*Országos Vízügyi Igazgatóság*) birinci instansiya məhkəməsinin bələdiyyə su ehtiyatları üçün mühafizə olunan zonanın yaradılmasına dair qərarını qüvvədə saxlamışdır. Qərarla həmçinin nəzərdə tutulmuşdur ki, mühafizə olunan su ehtiyatının sahibi mühafizə olunan zonada yerləşən torpaq sahibindən fərqli olarsa, mühafizə olunan su ehtiyatlarının sahibi mühafizə olunan zonada yerləşən torpaq sahəsinə mülkiyyət hüququnu ya ekspropriasiya, ya da alqı-satqı müqaviləsi vasitəsilə almaq hüququna malikdir (bax: aşağıda 24 və 25-ci bəndlər). Bu qərar həmçinin altmış gün ərzində torpaq sahiblərinə kompensasiyanın ödənilməsinə başlamaq öhdəliyini ləğv edirdi.

9. 4 oktyabr 2005-ci il tarixli qərarla Sentendre rayon Torpaq kadastrı ərizəçilərin torpaq sahəsini “daxili mühafizə olunan” zona kimi müəyyən etmişdir.

10. Qanuna müvafiq olaraq, su ehtiyatlarının mühafizəsi zonasında yerləşən torpaq sahibləri suyun keyfiyyətini təhlükə altına ala və ya çirklənməsinə səbəb ola biləcək istənilən fəaliyyətdən, eləcə də su ehtiyatları məqsədlərinə xidmət etməyən istənilən obyektin tikintisindən çəkinməlidirlər. Bundan başqa, onların üzərinə öz əmlaklarından su ehtiyatlarının qorunub saxlanması üçün zəruri olan istənilən işlərin həyata keçirilməsi üçün istifadə edilməsinə icazə vermək öhdəliyi qoyulurdu (bax: aşağıda 25-ci bənd).

11. 16 noyabr 2005-ci il tarixində su ehtiyatlarının mühafizəsi zonasında yerləşən torpaq sahibləri su ehtiyatlarına görə məsul orqan olan Dövlət Xəzinədarlıq İdarəsinə (*Kincstári Vagyoni Igazgatóság*) məktubla müraciət edərək, öz torpaq sahələrini satmaq üçün təklif etmiş və İdarənin təklif verməsini xahiş etmişlər.

12. İdarə təklifi Mərkəzi Dunay Vadisinin Ətraf Mühit, Təbiəti Mühafizə və Su Ehtiyatları Müfəttişliyinə (*Közép-Dunavölgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság*) yönəlmiş və o aiddiyyəti üzrə olmadığı üçün 13 dekabr 2005-ci il tarixində işi geri qaytararaq, Ətraf Mühitin Mühafizəsi və Su Ehtiyatlarının İdarə

olunması Nazirliyini məsələ ilə bağlı məlumatlandırmışdır. 12 aprel 2006-cı il tarixində Nazirlik su ehtiyatlarının idarəetmə orqanı olan Dunay Regional Su Təsərrüfatı (Duna Menti Regionális Vízmű Zrt.) müəssisəsinə ekspropriasiyanın Su Təsərrüfatının səlahiyyətləri çərçivəsində olmasına dair təlimat vermişdir.

13. Eyni zamanda, bir neçə torpaq sahibi tərəfindən başlanmış iş üzrə icraatda Peşt Vilayət Regional Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, Maliyyə Aktivləri İdarəsinin üzərinə ekspropriasiyaya başlamaq öhdəliyi qoyulur. Müvafiq olaraq, ərizəçilər 31 oktyabr 2007-ci il tarixində Nazirliyə yeni ərizə ilə müraciət edərək, məktubun alındığı tarixdən otuz gün ərzində təklif irəli sürməyi xahiş etmişlər.

14. 18 fevral 2008-ci il tarixində onlar yenidən Nazirlik tərəfindən növbəti qərarları qəbul etmək səlahiyyəti verilmiş orqana, Mərkəzi Su və Ətraf Mühit İdarəsinə (*Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság*) sorğu təqdim etmişlər.

15. 11 avqust 2008-ci il tarixində ərizəçilər də daxil olmaqla, torpaq sahələrinin sahibləri Mərkəzi Macarıstan Regional İnzibati İdarəsindən (*Közép-magyarországi Regionális Közigazgatási Hivatal*) Nazirliyə son müddət təyin etməklə ekspropriasiyaya başlamaq göstərişinin verilməsini xahiş etmişlər.

16. Onların xahişi 11 avqust 2008-ci il tarixində rədd edilmişdir. İnzibati İdarənin fikrincə, torpaq sahibləri öz əmlaklarının ekspropriasiyası ilə əlaqədar ilk sorğunu 31 oktyabr 2007-ci il tarixində vermişlər, belə ki, nazirlik tərəfindən əmlakın alınması üçün qanunla müəyyən edilmiş üçillik müddət bitməmişdir. Mülkiyyətçilər bu qərara məhkəmə tərəfindən baxılmasını tələb etmişlər.

17. 22 oktyabr 2009-cu il tarixli qərarla Peşt vilayət məhkəməsi inzibati qərarı ləğv etmiş və işi İnzibati İdarəyə yönəldərək, ekspropriasiya prosedurları iddiaçıların öz torpaq sahələrini satış üçün təklif etdikləri 16 noyabr 2005-ci il tarixində başladığından, üçillik müddətin bitdiyini göstərmişdir.

18. 2 dekabr 2008-ci il tarixində Dunay Regional Su Təsərrüfatı ərizəçilərə mübahisələndirilən torpaq sahələrinə mülkiyyətlə bağlı istənilən tədbirlərin dövlətin səlahiyyətində olduğunu bildirmişdir.

19. 19 yanvar 2009-cu il tarixində Mərkəzi Su və Ətraf Mühit İdarəsi ərizəçiləri 20 may 2009-cu il tarixinədək alqı-satqı müqavilələri və ekspropriasiya üçün tələb olunan sənədlərin hazırlanması məqsədilə məhdud məsuliyyətli cəmiyyət təyin etməsi haqqında məlumatlandırmışdır.

20. 27 yanvar 2009-cu il tarixində məhdud məsuliyyətli cəmiyyət ərizəçilərin torpaq sahələrinin alınması üçün 3,974,000 macar forinti (HUF – təxminən 13,000 avro (EUR)) məbləğində qiymət təklifi irəli sürmüşdür. Ərizəçilər kompensasiya məbləğini mübahisələndirmişlər; lakin iş materiallarında onların öz sorğularına cavab almadıqları göstərilmişdir.

21. 14 dekabr 2010-cu il tarixində Peşt Vilayəti Hökumət İdarəsi (*Pest Megyei Kormányhivatal*) (Mərkəzi Macarıstan Regional İnzibati İdarəsinin hüquqi varisi) Macarıstan Milli Əmlak İdarəsinə (*Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt*) (Dövlət Xəzinədarlıq İdarəsinin hüquqi varisi) qərarın alındığı andan doxsan gün ərzində torpaq sahiblərinə ekspropriasiya haqqında bildiriş göndərmək tapşırığı vermişdir. Bu yerinə yetirilməmişdir. Son müddət bitdikdən sonra ərizəçilər, ekspropriasiya haqqında yekun qərarın icrasına nail olmağa çalışaraq, Macarıstan Milli Əmlak

İdarəsinə müraciət etmişlər. Ərizə Hökumət idarəsi tərəfindən təmin edilmişdir; buna baxmayaraq, Milli Əmlak İdarəsi Hökumət idarəsi tərəfindən qəbul edilmiş tədbirlərdən heç birini yerinə yetirməmişdir. Beləliklə, Hökumət idarəsi ekspert rəyi almaqla və dinləmələr keçirməklə ekspropriasiya proseduruna özü başlamışdır.

22. Və nəhayət, ərizəçilərin torpaq sahəsinin ekspropriasiyasına dair qərar Hökumət İdarəsi tərəfindən 16 dekabr 2011-ci ildə qəbul edilərək, kompensasiya məbləğini 39,170,000 HUF (təxminən 126,000 AVRO) müəyyən etmişdir.

Ərizəçilər kompensasiyanı 27 yanvar 2012-ci il tarixində almışlar.

II. TƏTBİQ EDİLMƏLİ OLAN MİLLİ QANUNVERİCİLİK

23. Ekspropriasiya haqqında 24 sayılı, 1976-cı il tarixli (31 dekabr 2007-ci il tarixinədək qüvvədə olmuş) Qanun-Fərmanda aşağıdakılar nəzərdə tutulmuşdur:

Maddə 3

“(1) Daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ alqı-satqının mümkün olmadığı halda, ekspropriasiya yolu ilə əldə oluna bilər...”

Maddə 4

“(1) Daşınmaz əmlak aşağıdakı məqsədlər üçün ekspropriasiya oluna bilər...
i) su ehtiyatlarının idarə olunması ...”

Maddə 18

“(1) Ekspropriasiya icraatı inzibati idarə tərəfindən həyata keçirilməlidir.

(2) Ekspropriasiya icraatı bununla bağlı verilən sorğu əsasında başlanmalıdır. Eyni məqsəd güdən və müxtəlif əmlakları əhatə edən ekspropriasiya sorğuları inzibati idarə tərəfindən bir icraatda aparılmalıdır.

(3) Müvafiq sorğunun verildiyi halda, inzibati idarə ekspropriasiyanın ictimai maraqlara xidmət edib etmədiyini, ekspropriasiya olunacaq əmlakla bağlı ictimai maraq məqsədinin həyata keçirilməsi baxımından özünü doğruldub doğrultmadığını və gələcək ekspropriasiya şərtlərinin yerinə yetirilib yetirilməyəcəyini müəyyən etməlidir. Bu şərtlərin yerinə yetirilməyəcəyi halda, sorğu rədd edilə bilər”.

24. Ekspropriasiya haqqında CXXII 2007 sayılı Qanun 1 yanvar 2008-ci il tarixində qüvvədə minmiş və nəzərdən keçirilən dövrdə qüvvədə olmaqla, aşağıdakıları nəzərdə tutmuşdur:

Maddə 5

“(1) 2-ci paragrafın *n*-*o*) bəndlərinə müvafiq olaraq daşınmaz əmlak sahibi aşağıdakı hallarda həmçinin əmlakının satılması və ya ekspropriasiya olunması təşəbbüsü ilə çıxış etmək hüququna malikdir,

a) əgər o əmlaka mülkiyyət hüququnu b) və ya c) bəndlərindən göstərilmiş mülkiyyət məhdudiyətləri tətbiq edilənədək əldə edibsə və

b) yerli inşaat norma və qaydalarına və ya normativ planlara müvafiq olaraq əmlak qanunda göstərilmiş və gələcəkdə həyata keçiriləcək ictimai maraqlı məqsədləri üçün seçilib, bu məqsədin əmlak sahibi tərəfindən həyata keçirilməsi ehtimal olunmur və əmlakının bu məqsədlər üçün seçilməsi onun əmlak və tikinti hüquqlarına əhəmiyyətli dərəcədə maneə yaradır və ya qeyri-mümkün edirsə,

c) bəndin 2-ci hissəsində göstərilmiş ekspropriasiya məqsədləri ilə bağlı ictimai təyinatlı istifadə hüququ, kabel və ya işıq çəkmək hüququnun həyata keçirilməsi mahiyyətcə əmlakın təyinatı üzrə istifadəsinə mane olar və ya qeyri-mümkün edərsə.

(2) “1-ci hissənin b) bəndində göstərilmiş halda əmlakın mülkiyyətçisi benefisiarın üzərinə ictimai maraqlı məqsədlərini yerinə yetirmək öhdəliyi qoyulmasını xahiş etmək, yaxud, daşınmaz əmlakın alqı-satqı razılaşmasının əldə olunduğu andan üç il müddətində bu razılaşmanın yerinə yetirilmədiyi təqdirdə bələdiyyəyə ekspropriasiyaya dair sorğu göndərmək hüququna malikdir”.

25. Hökumətin Su ehtiyatları və içməli su obyektlərinin mühafizəsinə dair 123/1997(VII.18.) sayılı Qərarında nəzərdə tutulmuşdur:

Maddə 11

“(1) Daxili mənsəb zonası və mühafizə zonasında yalnız suburaxıcı qurğular və su təchizatı sisteminin suburaxıcı qurğulara qoşulmuş operativ məqsədlərə xidmət edən qurğuları yerləşə bilər. Qurğular və avadanlıq elə şəkildə istismar edilməlidir ki, suyun tərkibinə, torpaq səthi və ya yeraltı laylara, yaxud da sutoplayıcı, suburaxıcı və ya suötürücü qurğulara heç bir çirkləndirici və zərərli maddələr düşməsin.

(2) Daxili mühafizə zonasında

d) (31 dekabr 2007-ci il tarixinədək qüvvədə olduğu kimi) su qurğuları eyni mülkiyyətdə olmalıdır [zonada yerləşən torpaq kimi]. Mühafizə zonası hasarlanmalı və ya digər şəkildə qorunmalıdır ...

d) (1 yanvar 2008-ci il tarixindən qüvvədə olduğu kimi) ictimai su təchizatı obyektlərinin mühafizə zonasında yerləşdiyi halda, obyektlər, mülkiyyət hüququndan asılı olmayaraq, dövlətin və ya bələdiyyənin mülkiyyətində olmalıdırlar ...”

Maddə 15/A

“(1) İctimai su təchizatı obyektinin daxili mühafizə zonasında yerləşən daşınmaz əmlakla bağlı satınalma təklifi mühafizə olunan ictimai su təchizatı obyektinin

operatoru (bundan sonra: operator) tərəfindən edilməlidir; daşınmaz əmlakın satın alınması mümkün olmadıqda, operator ekspropriasiya işi qaldırmalıdır.

(2) (1 yanvar 2008-ci il tarixindən qüvvədə olduğu kimi) satınalma və ya özgəninkiləşdirmə yolu ilə əldə olunmuş əmlaka mülkiyyət hüququ ictimai su təchizatı obyektinin sahibinin kim olmasından asılı olaraq, dövlətə və ya bələdiyyəyə keçir”.

HÜQUQ

I. İLKİN MÜDDƏALAR

26. Üçüncü ərizəçi 21 sentyabr 2014-cü il tarixində vəfat etmiş və onun oğulları Məhkəməyə onun tərəfindən verilmiş şikayəti davam etdirmək istədiklərini bildirmişlər (bax: yuxarıda 1-ci bənd). Bir sıra hallarda, ərizəçinin Məhkəmə araşdırması zamanı vəfat etdiyi təqdirdə, Məhkəmə ərizəçinin araşdırmanı davam etdirmək istəyini bildirmiş varisləri və ya yaxın ailə üzvlərinin ərizələrini nəzərə alır (bax: Leje Fransaya qarşı (icraat dayandırılıb) [GC], № 19324/02, § 43, 30 mart 2009, sonrakı istinadlarla). Bu halda məhkəmənin bunu etmək hüququ mübahisələndirilmir və Məhkəmə başqa cür hərəkət etmək üçün əsas görmür (bax: Dimitar Krastev Bolqarıstana qarşı, № 26524/04, § 42, 12 fevral 2013).

II. KONVENSIYAYA 1 SAYLI PROTOKOLUN 1-Cİ MADDƏSİNİN EHTİMAL OLUNAN POZUNTUSU

27. Ərizəçilər əmlakdan maneəsiz istifadə hüquqlarının milli hakimiyyət orqanlarının davamlı olaraq onların torpaq sahələrinin ekspropriasiyasına dair qərar qəbul etmək iqtidarında olmaması və nəticədə bu müddət ərzində öz əmlaklarından istifadə edə bilməmələri səbəbindən pozulduğundan şikayət etmişlər. Onlar Konvensiyanın 6-cı maddəsi və Konvensiyaya 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinə istinad etmişlər ki, burada da deyilir:

Maddə 6

“Mülki hüquq və vəzifələri ilə bağlı mübahisə zamanı... hər bir kəs məhkəmə tərəfindən... ağılabatan müddətdə işin ... araşdırılması hüququna malikdir...”.

1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi

“Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Yuxarıdakı müddəalar dövlətin ümumi maraqlara müvafiq olaraq, mülkiyyətdən istifadəyə nəzarəti həyata keçirmək üçün, yaxud vergilərin və ya digər rüsum və ya cərimələrin ödənilməsinə təmin etmək üçün zəruri hesab etdiyi qanunları yerinə yetirmək hüququnu məhdudlaşdırmır”.

A. Məhkəmə araşdırmasının həcmi

28. Hakimiyyət orqanlarının bildirdiyi kimi, ekspropriasiya işinin müddəti 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə deyil, Konvensiyanın 1-ci paraqrafının 6-cı maddəsinə müvafiq olaraq araşdırma predmeti təşkil edir. Onlar iddia etmişlər ki, bu iş Məhkəmənin ərizəçilərin şikayətini Konvensiyanın 6-cı maddəsi və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə müvafiq olaraq təmin etdiyi Brumaresku Rumıniyaya qarşı ([GC], № 28342/95, ECHR 1999-VII) və Yasiuniene Litvaya qarşı (№ 41510/98, 6 mart 2003) işindən fərqləndirilməlidir. Onların fikrincə, bu yalnız həmin hallarda ərizəçilərin, bu işdən fərqli olaraq, öz əmlaklarından rahat istifadə hüquqlarına müdaxiləyə görə kompensasiya almadıqlarına görə baş vermişdir.

29. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçilərin şikayəti özü özlüyündə ekspropriasiya proseduru deyil, qeyd olunmuş ekspropriasiya prosedurunun başlanmamasının onların əmlaklarından istifadə etmək imkanlarının məhdudlaşdırılması ilə birlikdə əmlakdan maneəsiz istifadə hüquqlarına zəmanətlə bir araya gəlib gəlməməsi məsələsi ilə bağlıdır.

30. Beləliklə, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçilərin şikayətinə yalnız Konvensiyaya 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə müvafiq olaraq baxılmalıdır.

B. Məqbulluq

1. Tərəflərin dəlilləri

31. Hakimiyyət orqanları iddia etmişlər ki, ərizəçilərin şikayətləri onların öz əmlaklarını ekspropriasiya vasitəsilə itirmələrindən ibarət olmuşdur. Onlar iddia etmişlər ki, ekspropriasiyaya səbəb olan tədbirlər tam vahid kimi nəzərdən keçirilməlidir, çünki 2002-ci ildə su mühafizə zonası yaradıldıqdan sonra ərizəçilərin əmlakının satılması qeyri-mümkün olmuş və artıq həmin andan de-fakto olaraq ekspropriasiya zərurəti yaranmışdır. Onlar bildirmişlər ki, ekspropriasiya ilə bağlı yaranan istənilən mübahisələr Peşt vilayəti Hökumət İdarəsi tərəfindən həll edilmişdir ki, o da ərizəçilərə 39,170,000 macar forinti məbləğində adekvat kompensasiya müəyyən etmişdir (bax: yuxarıda 22-ci bənd). Bundan başqa, milli hakimiyyət orqanları ərizəçilərin mülkiyyət hüququna müdaxilənin olduğunu etiraf etmişlər. Xüsusi olaraq, 22 oktyabr 2009-cu il tarixində Peşt vilayət məhkəməsi inzibati orqanın üzərinə ekspropriasiyaya başlamaq vəzifəsi qoymuşdur (bax: yuxarıda 17-ci bənd).

32. Ərizəçilər iddia etmişlər ki, onların torpaq sahələrinin ekspropriasiya proseduru onların su mühafizə zonasının yaradılması ilə əlaqədar olaraq öz əmlaklarından istifadə edə bilmədikləri dövrdən müəyyən edilməlidir. Ərizəçilərin öz əmlaklarını itirdiklərinə görə lazımi kompensasiya almalı olduqları halda, heç bir daxili məhkəmə qərarı və ya inzibati qərar onları hər hansı kompensasiya ilə təmin etməmişdir. Onlar həmçinin iddia etmişlər ki, Hökumət İdarəsinin qərarında onların öz mülkiyyətlərindən istifadə hüququnun uzun müddət məhdudlaşdırılması barəsində heç bir söz deyilmir və buna görə də 1 sayılı Protokolun 1-ci Maddəsinin pozulmasının təsdiqi kimi şərh edilə bilməzdi.

2. Məhkəmənin verdiyi qiymət

33. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, ərizəçinin xeyrinə qəbul edilmiş qərar və ya tədbir, prinsip etibarilə, milli hakimiyyət orqanları tərəfindən birbaşa və ya mahiyyəti üzrə etiraf edilməyənə və daha sonra Konvensiyanın pozulmasına görə ödəniş alınmayana qədər onun “qurban” statusunun ləğv edilməsi üçün kifayət etmir (bax: Dalban Rumıniyaya qarşı [GC], №. 28114/95, § 44, ECHR 1999-VI, və Konstantin Markin Rusiyaya qarşı [GC], №. 30078/06, § 82, ECHR 2012 (çıxarışlar)).

34. Şəxsin əvvəlki kimi Konvensiyanın ehtimal olunan pozuntusunun qurbanı olduğunu iddia edə bilməsi məsələsi mahiyyətcə Məhkəmə tərəfindən onun vəziyyətinə *ex post facto* baxılmasını tələb edir (bax: Skordino İtaliyaya qarşı (№ 1) [GC], №. 36813/97, § 181, ECHR 2006-V, və Centro Europa 7 S.r.l. və Di Stefano İtaliyaya qarşı [GC], № 38433/09, § 82, ECHR 2012).

35. Bu halda, ərizəçilərin torpaq sahəsi Hökumətin 16 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə qəti şəkildə ekspropriasiya olunmuş və onlar 27 yanvar 2012-ci il tarixində kompensasiya almışdır. Ekspropriasiya ərizəçilərin şikayətləndirdiyi vəziyyətə son qoymuşdur. Lakin, Məhkəmənin fikrincə, bu Konvensiyanın pozulmasının açıq şəkildə etirafı və ya ərizəçilərin öz torpaq sahələrindən istifadə edə bilmədikləri və milli hakimiyyət orqanlarının ekspropriasiyaya başlamadıqları dövrə görə kompensasiya hesab edilə bilməz. Bundan başqa, Məhkəmə hesab edir ki, əvvəlki daxili araşdırma kontekstində 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozulmasının nə aşkar, nə də mahiyyəti üzrə heç bir təsdiqi verilməyib. 22 oktyabr 2009-cu il tarixli qərarında Peşt vilayət məhkəməsi ərizəçilərin ekspropriasiya xahişlərinin Mərkəzi Macarıstan Regional İnzibati İdarəsi tərəfindən rədd edilməsinin qanunun düzgün tətbiq edilməməsi, eləcə də faktların düzgün qiymətləndirilməməsinə əsaslandığını qət etmişdir. Müvafiq olaraq, o inzibati orqanın üzərinə ekspropriasiyaya başlamaq öhdəliyi qoymuşdur. Adı çəkilən qərarlarda inzibati orqanın hərəkətlərinin qeyri-qanuni, Məhkəmə tərəfindən öz əmlakından sərbəst istifadə etmək hüququ ilə bağlı müəyyən edilmiş prinsiplərə zidd olmasına dair heç bir qeyd yoxdur.

36. Buna görə də Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçilərin doqquz il ərzində öz əmlaklarından istifadə edə bilməmələri və milli hakimiyyət orqanlarının ekspropriasiya prosedurunu yubatmaları (bax: yuxarıda 7 və 21-ci bəndlər) milli hakimiyyət orqanları tərəfindən nə etiraf edilmiş, nə də aradan qaldırılmışdır.

37. Bunu nəzərə alaraq, Məhkəmə Hakimiyyət orqanlarının etirazlarını rədd edir.

38. Məhkəmə qeyd edir ki, şikayət Konvensiyanın 3 (a) paraqrafının 35-ci maddəsinin mənasına görə aşkar əsassız deyil. O həmçinin qeyd edir ki, şikayət hər hansı digər əsaslara görə qeyri-məqbul deyil. Buna görə də o məqbul hesab edilməlidir.

C. İşin mahiyyəti

1. Tərəflərin dəlilləri

39. Ərizəçilərin müraciətində qeyd edilmişdir ki, onların öz əmlakından maneəsiz

istifadə hüquqlarına müdaxilə olunmuşdur. 2002-ci ildən barəsində danışılan torpaq istehsalat, nəqliyyat və kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə bağlı məhdudiyyətlərin predmeti olmuş, eləcə də üzərində tikinti aparılması qadağan edilmişdir. Bu məhdudiyyətlərdən başqa, milli hakimiyyət orqanları, hüquqi cəhətdən bunu etməli olmalarına baxmayaraq, olduqca uzun müddət ərzində mülkiyyətin ekspropriasiyasına başlama bilməmişlər. Ərizəçilər iddia etmişlər ki, bu tədbirlərin birgə təsiri onların həmin tədbirlərin predmeti olan mülkiyyətinə digər şəxslər tərəfindən nəzarət edilməsinə səbəb olmuşdur. Ərizəçilər 2002-ci ildə su mühafizə zonasının yaradılmasının qanuniliyini mübahisələndirməmişlər. Buna baxmayaraq, ərizəçilərin sözlərinə görə, onların həmin tədbirin qüvvədə olduğu müddətdə bir sıra məhdudiyyətlərin predmeti olmuş torpaqlarının tezliklə ekspropriasiya olunacağını düşünmək üçün qanuni əsasları olmuşdur; hakimiyyət orqanlarının doqquz il yubanması fərdi və ümumi maraqlar arasında ədalətli balans pozmuşdur. Onlar həmçinin bu vəziyyətin heç bir şəkildə kompensasiya edilmədiyini iddia etmişlər.

40. Hakimiyyət orqanları iddia etmişlər ki, mübahisələndirilən tədbirin əsas məqsədi müdaxilənin xarakteri ilə bağlı qərar qəbul edilən zaman nəzərə alınmalı idi. Müvafiq qanundan aydın olduğu kimi, su mühafizə zonasının yaradılması nəticəsində zərər çəkmiş əmlaklar ərizəçilərin mülkiyyətində qala bilməzdi, istənilən tədbir ərizəçilərin hüquqlarına müdaxilə və onların əmlakından məhrum olunmasını təşkil edirdi. Bundan başqa, hətta formal ekspropriasiyanın baş vermədiyi halda belə, diqqət real vəziyyətə, yəni 2002-ci ildən ərizəçilərin mülkiyyətinin de-fakto ekspropriasiyasının qüvvəyə minməsinə yetirilməlidir (bax: yuxarıda 31-ci bənd). Bundan başqa, iş ərizəçilərin mülkiyyətinin ekspropriasiyasının başlandığı, lakin həyata keçirilmədiyi (bax: Sporrong və Lonnot İsveçə qarşı, 23 sentyabr 1982-ci il, Seriya A, № 52) və Məhkəmənin iş 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi qaydasında baxdığı vəziyyətlərdən fərqləndirilməlidir.

2. Məhkəmənin verdiyi qiymət

41. Məhkəmənin bir sıra hallarda qeyd etdiyi kimi, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi üç müxtəlif qaydadan ibarətdir: birinci abzasın birinci cümləsində qeyd olunmuş birinci qayda ümumi xarakter daşıyır və əmlakdan sərbəst istifadə prinsipini elan edir; ikinci qayda birinci abzasın ikinci cümləsində əks olunaraq, əmlakdan məhrum etməni əhatə edir və bunu müəyyən şərtlərlə məhdudlaşdırır; ikinci abzasda göstərilmiş üçüncü qayda təsdiq edir ki, Razılaşan dövlətlər, *inter alia*, mülkiyyətdən ümumi maraqlara müvafiq istifadəyə nəzarət tədbiri görmək səlahiyyətinə malikdirlər. Lakin bu üç qayda arasında əlaqə mövcuddur. İkinci və üçüncü qayda əmlakdan maneəsiz istifadə hüququna konkret müdaxilə hallarına aiddir və müvafiq olaraq, birinci qaydada ifadə olunmuş ümumi prinsip baxımından şərh olunmalıdır (bax: bir çox digər mənbələrlə yanaşı, Bayeler İtaliyaya qarşı [GC], № 33202/96, § 98, ECHR 2000-I, və Sarkisyan Azərbaycana qarşı [GC], № 40167/06, § 217, ECHR 2015).

42. Hazırkı işdə Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçilər tərəfindən şikayətləndirilən vəziyyət onların əmlakının daxili su mühafizə zonası qismində qeydə alınması və qanunla nəzərdə tutulmuş ekspropriasiyanın təxminən doqquz il ərzində həyata

keçirilməməsi faktından irəli gəlir.

43. Xüsusi olaraq, Məhkəmə qeyd edir, su mühafizə zonasının yaradılmasına dair qərar qəbul edildikdən sonra, ərizəçilərin torpaq sahələri torpaq reyestrində daxili mühafizə zonası kimi qeydə alınmışdır. Su Ehtiyatları Baş İdarəsinin 16 dekabr 2002-ci il tarixli qərarı ilə ərizəçilərə bildirilmişdir ki, Hökumətin 123/1997 (VII.18.) sayılı Qərarının 15 (1) maddəsinə müvafiq olaraq, onların torpaq sahələri su ehtiyatı və onun yerləşdiyi torpaq üzərində eyni mülkiyyətçinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə ekspropriasiya olunmalıdır. Qərarı tədbir üçün son tarix müəyyən edilməmişdir (bax: yuxarıda 7 və 8-ci bəndlər). O həmçinin dəqiqləşdirmişdir ki, hakimiyyət orqanlarının bunu etmək iqtidarında olmadığı halda, ərizəçilər öz mülkiyyət hüquqlarını ötürmək təşəbbüsü ilə çıxış edə bilərlər. Su mühafizə zonasının yaradılmasına baxmayaraq, hakimiyyət orqanları 2011-ci ilədək ərizəçilərin torpaq sahəsini ekspropriasiya etməmiş, lakin ondan su ehtiyatlarının idarə olunması məqsədilə istifadə etmişlər.

44. Beləliklə, mühafizə zonasının yaradılması əmlakdan istifadəyə məhdudiyətlərin tətbiq edilməsi və tikintinin qadağan edilməsi yolu ilə ərizəçilərin öz mülkiyyət hüquqlarını effektiv həyata keçirməsini əhəmiyyətli dərəcədə əngəlləyib. Bu tədbirlər açıq-aşkar 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin ikinci abzası baxımından mülkiyyətdən istifadəyə nəzarət tədbiri təşkil ediblər. Lakin ərizəçilərin şikayəti həmçinin hakimiyyət orqanlarının hüquqi baxımdan ekspropriasiyanı həyata keçirməli olmasına və onların xahişinə baxmayaraq, torpaq sahələrini ekspropriasiya etmək iqtidarında olmamaları ilə bağlıdır. Nəticədə ərizəçilər ekspropriasiyanın həyata keçiriləcəyi halda alacaqları pul kompensasiyasını ala bilməmişlər. Məhkəmə bununla bağlı təsdiq edir ki, uzun müddət ərzində, ekspropriasiyaya dair qərar qəbul edilənə qədər ərizəçilərin mülkiyyət hüququ qeyri-müəyyən olmuşdur (bax: yuxarıda qeyd edilən Sporrong və Lonnot, § 60). Buna baxmayaraq, qərarın qəbul edildiyi 16 dekabr 2011-ci il tarixinədək ərizəçilərin mülkiyyət hüququna xitam verilməmişdir. Beləliklə, hakimiyyət orqanlarının dəlillərinə baxmayaraq, nəzərdə tutulmuş tədbirlərin nəticələri formal və ya de-facto əmlakdan məhrum etməyə ekvivalent ola bilməzdi. Bu tədbirlərin eyni hüquqi qüvvəyə malik olmadığına və müxtəlif məqsədlər güddüyünə baxmayaraq, Məhkəmə hesab edir ki, onlar 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin birinci abzasının birinci cümləsi baxımından nəzərdən keçirilməlidirlər (bax: müvafiq dəyişikliklərlə Matos e Silva, Lda. və digərləri Portuqaliyaya qarşı, 16 sentyabr 1996-cı il, § 85, Qərar və qətnamələrə dair hesabatlar, 1996-IV).

45. İndi isə müdaxilənin ümumi ictimai maraq tələbləri və şəxsiyyətin əsas hüquqlarının müdafiəsi tələbləri arasında ədalətli balans zərər vurub vurmadiğı müəyyən edilməlidir (bax: bir çox digər mənbələrlə yanaşı, Jahn və digərləri Almaniyaya qarşı [GC], nos. 46720/99, 72203/01 və 72552/01, § 93, ECHR 2005-VI).

46. Bu tələbə riayət olunmasını müəyyən edən zaman Məhkəmə təsdiq edir ki, cəmiyyətin maraqlarının üstünlük təşkil etdiyi ekoloji siyasətin regional planlaşdırılması və qorunub saxlanması dövlətə söhbətin sırf mülki hüquqlardan getdiyi hallarla müqayisədə daha geniş mülahizə azadlığı verir (bax: Depalle Fransaya qarşı [GC], №. 34044/02, § 84, ECHR 2010).

47. Hazırkı işdə Məhkəmə qeyd edir ki, milli hakimiyyət orqanlarının su mühafizə

zonası üçün torpaq sahəsinə mülkiyyət hüququnun əldə olunması məqsədilə ekspropriasiya proseduruna başlamalı olduqları halda, onlar bunu etmək iqtidarında olmamışlar. Hətta ərizəçilər 16 noyabr 2005-ci il tarixində öz sahələrini satışı təklif etdikdən sonra belə ekspropriasiya prosedurunu sona çatdırmaq üçün heç bir addım atılmamışdır və göründüyü kimi, ərizəçilərin bu məsələ ilə bağlı yurisdiksiya həyata keçirmək üçün təyin edilmiş orqanı müəyyən etmək cəhdləri heç bir nəticə verməmişdir (bax: yuxarıda 11-12-ci bəndlər). Eyni qaydada, ərizəçilərin 31 oktyabr 2007-ci il tarixli öz mülkiyyətlərini dövlətə satmaq təklifləri də nəticəsiz qalmışdır (bax: yuxarıda 14-cü bənd). Və nəhayət, hətta inzibati orqanların məhkəmənin 22 oktyabr 2009-cu il tarixli qərarına əsasən ekspropriasiyanı sona çatdırmaq öhdəliyi təsdiq edildikdən sonra belə ekspropriasiyanın həyata keçirilməsi üçün təyin edilmiş Milli Əmlak İdarəsi daha iki il ərzində heç bir tədbir görməmişdir və bundan sonra ekspropriasiya Peşt Vilayəti Hökumət İdarəsi tərəfindən tam icra edilmişdir (bax: yuxarıda 21-ci bənd); beləliklə, hakimiyyət orqanları əlavə olaraq 16 dekabr 2011-ci il tarixinədək heç bir tədbir görməmişlər. Bununla da, su mühafizə zonasının yaradılmasının mülkiyyət hüquqlarının həyata keçirilməsinə göstərdiyi zərərli təsirə əlavə olaraq, ərizəçilər uzun müddət ərzində öz torpaq sahələrinin taleyi ilə bağlı qeyri-müəyyənlik vəziyyətində qalmış (bax: müvafiq dəyişikliklər nəzərə alınmaqla, Frenco Randon və digərləri Maltaya qarşı, № 2226/10, § 55, 22 noyabr 2011-ci il) və bu müddət ərzində nə real olaraq öz daşınmaz əmlaklarını ədalətli qiymətə satmaq, nə də ekspropriasiya müqabilində kompensasiya almaq imkanına malik olmuşlar.

48. Qeyd olunmuş hallar Məhkəmənin Konvensiyaya 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinin pozulmasına yol verilməsi nəticəsinə gəlməsi üçün kifayətdir.

II. KONVENSIYANIN 41-ci MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

105. Konvensiyanın 41-ci maddəsində nəzərdə tutulur:

“Avropa Məhkəməsi Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə ədalətli kompensasiyanın ödənilməsinə təyin edir”.

A. Zərər

50. Ərizəçilər maddi zərərin kompensasiya kimi birlikdə 77,250 avro tələb etmişlər. Bu məbləğ, ekspropriasiyaya görə aldıkları kompensasiya dəyəri nəzərə alınmaqla, əmlaklarından istifadə edə bilməmələri nəticəsində üzləşdikləri istifadə hüququnun itirilməsinə uyğundur. Ərizəçilər həmçinin uzun müddət ərzində məruz qaldıkları əsəb və həyəcana görə 30,000 avro məbləğində mənəvi zərərin kompensasiyasını tələb etmişlər.

51. Hakimiyyət orqanları bu tələbi mübahisələndirmişlər.

52. Məhkəmənin kompensasiyanı qiymətləndirən zaman nəzərə aldığı məqamlar arasında bilavasitə ehtimal olunan pozulma nəticəsində faktiki dəymiş zərəri ehtiva edən maddi zərər və bu pozuntunun doğurduğu narahatlıq, iztirab, inamsızlıq və digər qeyri-maddi zərərlərə görə kompensasiyanı nəzərdə tutan mənəvi zərər var

(bax: Zilinskiene Litvaya qarşı, № 57675/09, § 60, dekabr 2015). Bundan başqa, zərərin bir və ya bir neçə növünün dəqiq müəyyən edildiyi və ya maddi və qeyri-maddi zərərin kompensasiyası arasında fərqi müəyyən etməyin çətin olduğu halda, Məhkəmə ümumi qiymətləndirməyə dair qərar qəbul edə bilər (bax: Comingersoll S.A. Portuqaliyaya qarşı [GC], № 35382/97, § 29, ECHR 2000-IV).

53. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçilər dövlətin uzun müddət ərzində onların torpaq sahəsinin ekspropriasiyasına başlamaqdan imtina etməsi, eləcə də əmlaklarından istifadənin məhdudlaşdırılması ilə əlaqədar olaraq müəyyən məbləğdə pul itkisinə məruz qalmışlar. Bundan başqa, Məhkəmə həmçinin hesab edir ki, ərizəçilər pozuntu nəticəsində qeyri-müəyyənlik və məyusluq hissi keçirmişlər.

54. Konvensiyanın 41-ci maddəsində nəzərdə tutulduğu kimi, ədalətli əsaslarla qiymət verərək, Məhkəmə ərizəçilərə birlikdə maddi və mənəvi zərərin ümumi kompensasiyası kimi 39.000 avro həcmində birdəfəlik məbləğin ödənilməsinə qət edir.

A. Xərclər və məsrəflər

55. Ərizəçilər Məhkəmədə çəkdiqləri məhkəmə xərclərinə görə 5937 avro üstəgəl 27% əlavə dəyər vergisi (ƏDV) tələb etmişlər. Bu məbləğə saati 118 avro üstəgəl ƏDV təşkil edən 48,2 saatlıq hüquqi iş və saati 40 avro üstəgəl ƏDV təşkil edən 6.2 saat yardımçı işlərin haqqı daxildir.

56. Hakimiyyət orqanları bu tələbi mübahisələndirmişlər.

57. Məhkəmənin presedent hüququna müvafiq olaraq, ərizəçi məhkəmə xərcləri və məsrəflərinin ödənilməsi hüququna o halda malikdir ki, onların həqiqətən və zərurət nəticəsində çəkilməsi, həmçinin öz məbləğinə görə ağılabatan olması sübut olunsun. Bu halda, sərəncamında olan sənədləri və yuxarıda qeyd olunmuş kriteriləri nəzərə alaraq, Məhkəmə ümumilikdə məhkəmə araşdırmasına görə 5937 avro məbləğinin ödənilməsinə ağılabatan hesab edir.

C. Ödənişin gecikdirilməsinə görə faiz

58. Məhkəmə ödənişin gecikdirilməsinə görə cərimə faizlərinin Avropa mərkəzi bankının son hədd uçot dərəcəsi üstəgəl üç faiz bəndi həcmində hesablanmalı olduğunu məqbul hesab edir.

BUNA ƏSASƏN MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ:

1. Şikayəti məqbul elan etmiş;
2. Konvensiyaya 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozuntusunun baş verdiyini qət etmiş;
3. Yekdilliklə qərara almışdır:
 - (a) qərarın qüvvəyə mindiyi gündən üç ay ərzində Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə müvafiq olaraq cavabdeh-dövlət ərizəçilərə birlikdə ödəniş

gününe olan məzənnə ilə Cavabdeh-dövlətin valyutasına çevrilməklə aşağıdakı məbləğləri ödəməlidir:

(i) 39,000 avro (otuz doqquz min avro) ümumilikdə maddi və mənəvi zərərin kompensasiyası kimi, üstəgəl bu məbləğdən tutula biləcək istənilən vergilər;

(ii) 5,937 avro (beş min doqquz yüz otuz yeddi avro) məhkəmə xərc və məsrəflərinin kompensasiyası kimi, üstəgəl bu məbləğdən tutula biləcək istənilən vergilər;

(b) qeyd olunmuş üç aylıq müddətin sona çatdığı andan ödəniş anınadək ödənişin gecikdirildiyi müddətdə yuxarıda göstərilmiş məbləğlərin üzərinə həcmi Avropa mərkəzi bankının istiqrazlarına əsasən son hədd illik faiz norması üstəgəl üç faiz həcmində adi faiz hesablanacaq;

4. Ərizəçilərin ədalətli kompensasiyaya dair tələblərinin digər hissəsini rədd etmişdir.

İngilis dilində tərtib olunub və bildiriş Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci qaydasının 2 və 3-cü bəndlərinə müvafiq olaraq 11 oktyabr 2016-cı il tarixində yazılı formada göndərilib.

Andrea Tamietti
Katibin müavini

Vinsent A. De Gaetano
Sədr